

บทที่ ๔

แผนปฏิบัติการการจัดการสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิภูล พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐

๔.๑ หลักการและกรอบแนวคิดการจัดทำแผน

การจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดการสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิภูล พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐ กำหนดขึ้นโดยยึดหลักการการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิภูลในภาพรวมของประเทศ บนฐานของความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ และการบูรณาการการดำเนินงานและให้เกิดความยั่งยืนของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิภูลที่มีประสิทธิภาพ หลักการส่งเสริมอนามัยสิ่งแวดล้อม และหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้วิเคราะห์บริบทสากล นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสภาพปัญหาปัจจุบัน และแนวโน้มที่คาดว่าจะมีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิภูลและวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการ และนำไปสู่กำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการของแผน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้มั่นใจว่า แผนจัดการฯ จะเป็นกรอบแนวทางสำหรับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๒ วิสัยทัศน์

สิ่งปฏิภูลได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

๔.๓ เป้าประสงค์

๔.๓.๑ ประชาชนทุกคนมีและใช้สิ่งแวดล้อมสุขลักษณะ เหมาะสมตามเพศ กลุ่มวัย บริบทพื้นที่ มีความรอบรู้ และพฤติกรรมอนามัยที่ดี เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ ๖ (Sustainable Development Goal ๖)

๔.๓.๒ ส้วมสาธารณะได้รับการยกระดับมาตรฐานความสะอาด เพียงพอ ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

๔.๓.๓ สิ่งปฏิภูลได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ไม่ก่อผลกระทบต่อสุขภาพคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม สามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

๔.๔ ตัวชี้วัด

๑. ทุกครัวเรือนมีและใช้ส้วมที่ถูกต้องสุขลักษณะ มีความรอบรู้และพฤติกรรมอนามัยที่ดี
๒. ร้อยละ ๑๐๐ ของส้วมสาธารณะพัฒนาให้ได้มาตรฐาน
๓. ร้อยละ ๕๐ ของสิ่งปฏิภูลที่เกิดขึ้นได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

๔.๕ ยุทธศาสตร์และมาตรการจัดการสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิภูล

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ เพิ่มความครอบคลุมการมีและใช้ส้วมที่ถูกต้องสุขลักษณะและปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยกระดับมาตรฐานส้วมสาธารณะไทยเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมส้วมสาธารณะ

ไทย

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาระบบการจัดการสิ่งปฏิภูลอย่างครบวงจร

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ อภิบาลระบบการจัดการสิ่งปฏิภูล

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ สร้างความรอบรู้และพฤติกรรมสุขอนามัย

**ยุทธศาสตร์ที่ ๑ เพิ่มความครอบคลุมการมีและใช้ส้วมถูกสุขลักษณะและปลอดภัย
วัตถุประสงค์**

๑. เพิ่มความครอบคลุมการมีและใช้ส้วมของครัวเรือนในพื้นที่ทั่วไป และพื้นที่เฉพาะสำหรับคนทุกกลุ่มวัย
๒. ครัวเรือนมีส้วมถูกสุขลักษณะที่ตอบสนองและเหมาะสมกับทุกกลุ่มวัย

ตัวชี้วัด :

ร้อยละ ๑๐๐ ของครัวเรือนมีและใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ

มาตรการสำคัญ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรมหลัก	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
๑. พัฒนารฐานข้อมูลและสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายในการสร้างความครอบคลุมให้ทุกครัวเรือนเข้าถึงการมีและใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ	๑.๑ พัฒนาระบบข้อมูลพื้นที่ที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงการมีและใช้ส้วม โดยเชื่อมโยงกับปัญหาสุขภาพ	สธ.	มท./ภาคเอกชน
	๑.๒ ประสานความร่วมมือภาคีเครือข่าย เพื่อจัดให้มีส้วมที่ถูกสุขลักษณะในพื้นที่เฉพาะ พื้นที่ยากลำบาก	มท./สธ./พม.	ภาคเอกชน/องค์กรพัฒนาเอกชน
๒. วิจัย พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมส้วมครัวเรือนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และวิถีชีวิต	๒.๑ สนับสนุนแหล่งทุนในการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมส้วมครัวเรือนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และวิถีชีวิต	อว.	สธ./สถาบันการศึกษา
	๒.๒ วิจัยและพัฒนาแบบส้วมครัวเรือนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และวิถีชีวิต	สธ./สถาบันการศึกษา	มท./ศธ./อก./ภาคเอกชน/วช./สกว.
๓. ส่งเสริมภาคเอกชนและผู้ประกอบการในการผลิตส้วมและถังเก็บกักสิ่งปฏิกูลในครัวเรือนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	๓.๑ ใช้มาตรการส่งเสริมการลงทุน และมาตรการลดหย่อนภาษีสำหรับภาคเอกชนที่ผลิตส้วมและถังเก็บกักสิ่งปฏิกูลในครัวเรือนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	กค./อก.	สธ./ทส./ภาคเอกชน
๔. เพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุในการเข้าถึงการใช้ส้วมนั่งราบ	๔.๑ ส่งเสริมการจัดให้มีและใช้ส้วมนั่งราบสำหรับผู้สูงอายุ	พม./สธ.	

มาตรการสำคัญ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรมหลัก	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
	๔.๒ สร้างความเข้าใจในการใช้ส้วมนั่งราบอย่างปลอดภัย เช่น การทำความสะอาดการปรับทัศนคติที่ดีต่อการใช้ส้วมนั่งราบ เป็นต้น (HL)	มท./สธ.	
	๔.๓ สร้างความเข้าใจถึงความจำเป็นในการใช้ส้วมสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ (HL)	มท./สธ.	

**ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมสาธารณะไทยและเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม
วัตถุประสงค์**

๑. เพิ่มความครอบคลุมประเภทของสถานที่ที่ต้องจัดให้มีสิ่งแวดล้อมไว้บริการ
๒. เพิ่มความครอบคลุมสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน สำหรับทุกกลุ่มวัย เพศสภาพ และกลุ่มเปราะบาง
๓. สร้างค่านิยมและภาพลักษณ์ที่ดีของสิ่งแวดล้อม และเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ตัวชี้วัด :

ร้อยละ ๑๐๐ ของสิ่งแวดล้อมพัฒนาให้ได้มาตรฐาน

มาตรการสำคัญ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรมหลัก	หน่วยงานหลัก	หน่วยงาน สนับสนุน
๑. ทบทวน ปรับปรุง พัฒนามาตรฐานสิ่งแวดล้อมให้เป็นมาตรฐานกลางของประเทศ	๑.๑ ทบทวน ปรับปรุง พัฒนามาตรฐานสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน	สธ./กก.	
	๑.๒ จัดทำแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด	สธ./กก.	
๒. สร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ได้มาตรฐานที่กำหนด และเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการให้บริการ	๒.๑ สร้างแรงจูงใจให้เจ้าของสถานที่ที่รับผิดชอบสิ่งแวดล้อมนำมาตรฐานไปดำเนินการ	สธ.	ศธ./พศ./พณ./กก./ วธ./คค./ สถาบันการศึกษา/ ภาคเอกชน
	๒.๒ เผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ต้นแบบการปฏิบัติที่ดีเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับหน่วยงานที่เป็นต้นแบบและพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงาน	สธ.	
	๒.๓ จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายการดำเนินงาน	สธ./มท./อปท.	ศธ./พศ./พณ./กก./ วธ./คค./ สถาบันการศึกษา/ ภาคเอกชน
	๒.๔ สร้างกระบวนการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้ ความเข้าใจในการประสานให้เอกชนมีส่วนร่วมในการให้บริการ	สธ./มท./อปท.	ภาคเอกชน
๓. พัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีและส่งเสริมการใช้สิ่งแวดล้อมที่หลากหลายนรูปแบบ	๓.๑ วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา/ ภาคเอกชน	สธ./สกว./วช.
	๓.๒ วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมที่	สถาบันการศึกษา/ ภาคเอกชน	สธ./สกว./วช.
	๓.๓ วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา/ ภาคเอกชน	สธ./สกว./วช.

มาตรการสำคัญ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรมหลัก	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
	๓.๔ ส่งเสริมให้มีการใช้ร่วมสาธารณะหลากหลายรูปแบบและมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย และลดความเสี่ยงต่อการสัมผัส เพื่อลดการกระจายของเชื้อโรค	สถาบันการศึกษา/ ภาคเอกชน	สธ./สกว./วช.
๔. เพิ่มการเข้าถึงการบริการร่วมสาธารณะที่สะดวกและปลอดภัย	๔.๑ กำหนดเพิ่มเติมสถานที่ที่ต้องจัดให้มีร่วมสาธารณะ	สธ.	
๕. สร้างระบบการพัฒนาและรับรองมาตรฐานร่วมสาธารณะที่สะดวกต่อการใช้งาน	๕.๑ สร้างระบบรับรองมาตรฐานร่วมสาธารณะ สำหรับการประเมินรับรอง	สธ./มท./อปท./กก.	
๖. สร้างมาตรฐานการดูแลร่วมสาธารณะ สำหรับผู้ประกอบการให้บริการรับทำความสะอาด และกำหนดให้เป็นกิจการควบคุม	๖.๑ พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน และวางแนวทางสำหรับผู้ว่าจ้าง	สธ./ภาคเอกชน	
	๖.๒ จัดทำคู่มือหรือแนวทางการดูแลร่วมสาธารณะสำหรับผู้ประกอบการให้บริการรับทำความสะอาด เพื่อให้มีมาตรฐานการปฏิบัติงานในทิศทางเดียวกัน	สธ./ภาคเอกชน	
	๖.๓ กำหนดกิจการให้บริการรับทำความสะอาดเป็นกิจการที่ต้องมีการควบคุม	สธ.	มท.
	๖.๔ กำหนดมาตรฐาน วิธีการจัดการร่วมสาธารณะในกรณีสถานการณ์ฉุกเฉินและโรคระบาด	สธ./มท.	อว./ภาคเอกชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาระบบจัดการสิ่งปฏิกูลอย่างครบวงจร

วัตถุประสงค์ : พัฒนาระบบและกลไกการจัดการสิ่งปฏิกูลให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างปลอดภัย บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน

ตัวชี้วัด : ร้อยละ ๑๐๐ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระบบจัดการสิ่งปฏิกูลถูกสุขลักษณะ

มาตรการสำคัญ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรมหลัก	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
๑. ขับเคลื่อนการจัดการสิ่งปฏิกูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๑.๑ ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำแผนบริหารจัดการสิ่งปฏิกูล	สธ./มท./อปท.	ทส.
	๑.๒ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อการจัดการสิ่งปฏิกูลและให้มีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ	สธ./มท./อปท.	
	๑.๓ สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างระบบบำบัดสิ่งปฏิกูลที่ถูกสุขลักษณะ	สธ./มท./อปท.	
	๑.๔ ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาคุณภาพระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสิ่งปฏิกูล (Environmental Health Accreditation : EHA ๓๐๐๐)	สธ./มท./อปท.	
๒. พัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยี และศึกษาวิจัยเพื่อรองรับการจัดการสิ่งปฏิกูล (การเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูล)	๒.๑ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการจัดการสิ่งปฏิกูล ครอบคลุมการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่	สถาบันการศึกษา/สธ.	มท./อก./ภาคเอกชน/วช./สกว.
	๒.๒ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับการบำบัดสิ่งปฏิกูลในภาวะฉุกเฉิน	สถาบันการศึกษา/คค./สธ.	มท./อก./ภาคเอกชน/วช./สกว.
	๒.๓ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ทันสมัยเพื่อใช้งานในพื้นที่	สธ./มท.	ภาคเอกชน
๓. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสิ่งปฏิกูลอย่างปลอดภัย	๓.๑ ส่งเสริมภาคเอกชนร่วมลงทุนในการสร้างระบบบำบัดสิ่งปฏิกูล	อปท./ภาคเอกชน	สธ.
	๓.๒ ศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการและใช้ประโยชน์สิ่งปฏิกูลอย่างปลอดภัยในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นสารบำรุงดิน เชื้อเพลิง และเป็นแหล่งผลิตพลังงาน เป็นต้น	สถาบันการศึกษา/กษ./สธ.	วช./สกว.
	๓.๓ สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเห็นประโยชน์ของการนำสิ่งปฏิกูลที่ผ่านการบำบัดแล้วไปใช้ (HL)	กษ./สธ.	มท.

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ อภิบาลระบบการจัดการสิ่งปฏิกูล

วัตถุประสงค์

- พัฒนาระบบข้อมูลและเฝ้าระวังการจัดการส้วมและสิ่งปฏิกูลรวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
- กำกับ ติดตาม ประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ตัวชี้วัด:

มีมาตรการกำกับดูแลและมีระบบฐานข้อมูล

มาตรการสำคัญ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรมหลัก	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
๑. พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ ระบบเฝ้าระวังและควบคุมกำกับการจัดการสิ่งปฏิกูล	๑.๑ จัดทำฐานข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูล ๑.๒ จัดทำระบบเฝ้าระวังและควบคุมกำกับการจัดการสิ่งปฏิกูล	สธ./มท./ผปก.	
๒. สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่าย ภาคีรัฐ ภาคเอกชน ในการจัดการสิ่งปฏิกูล	๒.๑ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจัดการสิ่งปฏิกูล ๒.๒ สร้างความร่วมมือระหว่างภาคีภาควิชาการกับภาครัฐ ภาคเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจัดการสิ่งปฏิกูล ๒.๓ ยกย่องเชิดชูเกียรติ ๒.๔ สื่อสารประชาสัมพันธ์ สร้างกระแส	สธ./มท.	
๓. พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งปฏิกูล	๓.๑ การอบรม E-book E-learning	สธ./มท./อว.	

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ เสริมสร้างความรอบรู้และพฤติกรรมสุขอนามัย

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ประชาชน ผู้ให้บริการภาครัฐและเอกชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และมีพฤติกรรมอนามัยที่ดีต่อการใช้ส้วม และการจัดการสิ่งปฏิกูล

ตัวชี้วัด: ร้อยละ ๘๐ ของประชากรมีความรอบรู้และพฤติกรรมอนามัยที่พึงประสงค์

มาตรการสำคัญ	แนวทางปฏิบัติ/กิจกรรมหลัก	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานสนับสนุน
๑. ส่งเสริมความรู้ด้านการใช้ การบำรุงรักษา พฤติกรรมสุขอนามัย สร้างจิตสำนึก และสร้างวินัยในการใช้ส้วม	๑.๑ บูรณาการความรู้เกี่ยวกับการใช้ส้วมและพฤติกรรมสุขอนามัยในหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย และเด็กวัยเรียน	สธ.	ศธ.
	๑.๒ จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา	ศธ.	สธ.
	๑.๓ จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาความสะอาดส้วมสาธารณะและในสถานประกอบการต่างๆ	สธ.	สถาบันการศึกษา
	๑.๔ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดการฝึกอบรมหรือให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาความสะอาดส้วมสาธารณะและในสถานประกอบการต่างๆ	สธ.	สถาบันการศึกษา
๒. สร้างความรอบรู้ด้านสุขอนามัย เพื่อการมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในการใช้และรักษาส้วม	๒.๑ สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัยในหลายช่องทาง เช่น Social Network , Application	สธ./กรมประชาสัมพันธ์	กก.
	๒.๒ เพิ่มช่องทางการรับรู้ข่าวสาร	สธ./กรมประชาสัมพันธ์	กก.

ตารางแสดงชื่อย่อและชื่อเต็มของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	
ชื่อย่อ	ชื่อเต็ม
สธ	กระทรวงสาธารณสุข
มท.	กระทรวงมหาดไทย
ทส.	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
อก.	กระทรวงอุตสาหกรรม
ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
กษ.	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กก.	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
พณ.	กระทรวงพาณิชย์
รง.	กระทรวงแรงงาน
พน.	กระทรวงพลังงาน
วธ.	กระทรวงวัฒนธรรม
วช.	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
พศ.	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
พม.	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
คค.	กระทรวงคมนาคม
สกว.	สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
อปท.	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ภาคเอกชน	
สถาบันการศึกษา	